

Vagthundeudvalgets 3. og sidste rapport

Udvalget vedrørende det danske bogmarked - endelig rapport primo 2004

Tegning: Barfoed

Bogmarkedet bringer her rapporten i sin helhed. Udvalget har en række anbefalinger i sin sidste rapport – der, som der står, ikke er afsluttende, men en status, hvor erfaringerne overbringes til det ny udvalg, som kulturministeren besluttede at nedsætte sidste år.

Udvalget anbefaler,

- at Bogbarometret fortsættes og forbedres, bl.a. så det dækker det direkte salg fra forlag,
- at specialkørslerne fra DBC med bøger i detailhandelen fortsættes,
- at IFKA-undersøgelserne fortsættes,
- at der kommer analyser af prisudviklingen på bog- og litteraturtyper,
- at der iværksættes en nordisk komparativ undersøgelse af bogmarkederne, og
- at man diskuterer bl.a. statslig støttepolitik, formidling af bøger og forfattervilkår

De to første rapporter stod i Bogmarkedet 34-35/2002 og 19/2003

Kapitel 1 14	Kapitel 3 20	Kapitel 5 35
Indledning	Konference	Yderligere anbefalinger til videre udvalgsarbejde
Kapitel 2 15	Kapitel 4 24	Kapitel 6 36
Udvalgsarbejdet	Udvalgets vurderinger og anbefalinger	Afsluttende bemærkninger
Udvalgets anbefalinger	Bogbarometret	
Statistik	Dansk Bogfortegnelse	
Rapport om bogmarkedet	IFKA-undersøgelser	
Udvalgets årsrapporter	Bogprisundersøgelser	

Indledning

De organiserede boghandlere og forlæggere har siden midten af forrige århundrede haft en indbyrdes aftale om vilkårene for handel med bøger i Danmark, og siden 1956 har bogbranchen været bundet sammen af et fastprissystem indskrevet i de såkaldte Samhandelsregler. Fastprissystemet var alene muligt i kraft af en dispensation fra gældende konkurrenceregler, som blev givet ud fra kulturpolitiske hensyn. Med virkning fra 1. januar 2001 blev bogbranchens dispensation fra konkurrenceloven mht. faste bogpriser ophævet og afløst af et delvist liberaliseret prissystem. Samtidig ophævedes boghandlernes og forlagernes gensidige eksklusive ret til at forhandle de deltagende og alene de deltagende forlags bøger. Eksklusivaftalen gjaldt kun skolebøger og bøger over den såkaldte frisalgsgrense, som ved ordningens ophævelse lå på ca. 160 kr. Ændringerne har betydet, at andre salgskanaler, såsom supermarkeder og kiosker, nu frit kan forhandle bøger i alle prisklasser, at det står boghandlerne frit at forhandle bøger fra forlag, der ikke er tilmeldt Samhandelsreglerne, samt at forlagene nu frit kan prissætte bøger til hhv. fast udsalgspris (som tidligere), til cirkapris (vejledende pris) eller uden udsalgspris (nettopris). I forbindelse med indførelsen af de nye regler for bog salg i Danmark meddelte Konkurrencerådet, at man påtænkte at foretage en ny vurdering af fastprissystemet i 2003.

I forbindelse med den delvise liberalisering af bogmarkedet nedsatte den daværende kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen et udvalg, der fik til opgave at følge udviklingen på bogmarkedet efter liberaliseringens ikrafttræden. Udvalget blev nedsat som et svar på de kritiske og bekymrede røster, der så den delvise liberalisering som en

trussel mod det danske bogmarkeds bredde og kvalitet i titeludbuddet. Kommissoriet for *Udvalget vedrørende det danske bogmarked*, i daglig tale kaldet Vagthundeudvalget, har følgende ordlyd:

"Udvalget vedrørende det danske bogmarked skal følge udviklingen på bogmarkedet på baggrund af den kommende liberalisering, der ventes at træde i kraft fra 1. januar 2001, jf. Konkurrencerådets afgørelse om håndhævelse af faste bogpriser af 26. april 2000.

Udvalget skal på baggrund af statistisk materiale og andre tilgængelige oplysninger om bogbranchen og bogmarkedet vurdere de kulturpolitiske virkninger af liberaliseringen og rapportere resultatet af des overvejelser til kulturministeren.

Det forudsættes, at bogbranchen i videst mulige omfang stiller statistisk data og andre relevante oplysninger til rådighed for udvalget.

Udvalget er foreløbig nedsat for perioden indtil udgangen af 2003, der er angivet i Konkurrencerådets afgørelse som det år, hvor Konkurrencestyrelsen påtænker at foretage en ny vurdering af sagen."

Udvalget blev sammensat af repræsentanter for hhv. Den danske Boghandlerforening, Den danske Forlæggerforening, Dansk Forfatterforening, Danske skønlitterære Forfattere, Kulturministeriet, Konkurrencestyrelsen og Litteraturrådet.

Ved nedsættelsen d. 28. september 2000 fik udvalget følgende sammensætning:

Kontorchef Poul Bache,
Kulturministeriet (formand)
Kontorchef Hans Kierkegaard,
Konkurrencestyrelsen

Forlagsdirektør Erik C. Lindgren,
Den danske Forlæggerforening
Forfatter Peter Legård Nielsen,
Danske skønlitterære Forfattere
Kontorchef Paul Møllerup,
Kulturministeriet
Forfatter og journalist Knud Vilby,
Dansk Forfatterforening
Direktør Olaf Winsløw,
Den danske Boghandlerforening
Lektor Lisbeth Worsøe-Schmidt,
udpeget af Litteraturrådet

Som sekretær for udvalget blev udpeget specialkonsulent Helvinn Høst, Kulturministeriet.

Kontorchef Jane Johansen Pade, Kulturministeriet, er i foråret 2001 indtrådt i udvalget stedet for kontorchef Paul Møllerup.

I foråret 2002 er kontorchef Sven Westh, Konkurrencestyrelsen, indtrådt i stedet for kontorchef Hans Kierkegaard. I den periode, hvor forfatter og journalist Georg Metz var formand for Danske skønlitterære Forfattere (maj 2000- marts 2002), sad han i udvalget.

I foråret 2003 overgik formandskab og sekretariatsfunktion til Kunststyrelsen ved centerchef Marianne Kruckow, Litteraturcentret i Kunststyrelsen.

Udvalgsarbejdet

Udvalget har siden tiltrædelsen i efteråret 2000 afholdt 16 møder og udgivet tre rapporter (hvoraf herværende er den tredje). Endvidere har udvalget iværksat en undersøgelse varetaget af Lisbeth Worsøe-Schmidt og Gitte Pedersen af tilgængelige data om bogmarkedet i Danmark sammenlignet med tilgængelige data i de øvrige nordiske lande. Endelig har udvalget afholdt en konference over emnet "Bogmarkedet mellem kvantitet og kvalitet" den 3. oktober 2003.

2.1 Udvalgets anbefalinger

På baggrund af den treårs arbejdsperiode ønsker udvalget at komme med følgende anbefalinger (for yderligere forklaring se kapitel 4):

- *Udvalget vedrørende det danske bogmarked* anbefaler Forlæggerforeningen den fortsatte produktion og forbedring af Bogbarometret. Samtidig anbefaler udvalget så vidt muligt at udvide Bogba-

rometret til også at dække det direkte salg fra forlagene og at skabe en højere detaljeringsgrad i forhold til litteraturkategorier.

- Udvalget anbefaler at gøre aftalen med Danmarks BiblioteksCenter (DBC) angående særkørslen af bogstatistikken permanent, samt at der arbejdes på at finde frem til en metode, der så vidt muligt omfatter samtlige udgivelser til videresalg.
- *Udvalget vedrørende det danske bogmarked* anbefaler den fortsatte produktion af IFKA-undersøgelserne vel vidende, at det økonomiske initiativ hidtil har ligget hos Den danske Boghandlerforening og Den danske Forlæggerforening. Ligeledes anbefaler udvalget som supplement undersøgelser af det offentlige bogkøb. Endelig peger udvalget på muligheden af at iværksætte en undersøgelse af befolkningens beslutningsparametre med henblik på et øget salg af bøger til private.

Kapitel 2

- På baggrund af det eksisterende materiale om udviklingen på bogprismrådet anbefaler *Udvalget vedrørende det danske bogmarked* en øget indsats på området evt. i form af analyser af prisudviklingen på bog- og litteraturtyper. Der er brug for såvel et ordentligt redskab til at holde øje med den generelle bogprisudvikling som undersøgelser af, hvorledes det differentierede prissystem påvirker prisudviklingen på de forskellige litteraturtyper.
- Udvalget anbefaler en nordisk komparativ undersøgelse af de nordiske bogmarkeder med det indhold, som fremgår af kapitel 6.
- Udvalget anbefaler, at følgende punkter diskuteres grundigt med henblik på eventuelle undersøgelser (se endvidere kapitel 5):
  - Informations-, bevarings- og oplysningsopgaver
  - Statslig støttepolitik
  - Muligheder for at formidle bøger på markedet i dag
  - Forfattervilkår på et ændret marked.

2.2 Statistik

På baggrund af kommissoriets ordlyd indledte udvalget sit arbejde med at undersøge eksisterende statistikker og vurdere mulighederne for at tilvejebringe flere og bedre statistikker. Fokus har været på fire statistiktyper:

- Salgsstatistik
- Titelstatistik
- Bogprisstatistik
- Købsstatistik

Salgsstatistik

På udvalgets første møde var der bred opbakning til Den danske Forlæggerfore-

nings ide om at producere en kvartalsmæssig salgsstatistik, en slags barometer for udviklingen i bogsalg i Danmark. Bogbarometret, som statistikken kom til at hedde, er udarbejdet af Forlæggerforeningen på baggrund af oplysninger fra de to største forlagsekspeditioner og de væsentligste bogklubber. Bogbarometret dækker således forlagenes salg til boghandlere og andre forhandlere, mens tallene fra bogklubberne viser et direkte salg til forbrugerne. Bogbarometret er opbygget som en sammenlignende statistik, der kvartal for kvartal følger udviklingen i forhold til tilsvarende kvartal året før. Omsætningsændringen vises i hhv. bind og kroner eksklusiv moms opdelt i salgskanaler og litteraturkategorier. Bogbarometret skønnes at dække 2/3 af den samlede forlagsomsætning. Bogbarometret medtager ikke forlagenes direkte salg, fx direkte salg til skoler, til butikskæder og andre aftagere i det omfang, det går uden om forlagsekspeditionerne. Denne omstændighed, der påvirkes af et øget direkte salg af eksempelvis undervisningsmateriale fra forlagene til skolerne, skal holdes in mente ved læsning af statistikken. Bogbarometret viser således ikke det totale bogsalg, da det er et tal, som kun skønsmæssigt kan anslås.

Titelstatistik

Alle bøger, der udgives i Danmark, registreres i Danmarks BiblioteksCenters (DBC) bogfortegnelse. DBC er i samarbejde med Det Kongelige Bibliotek ansvarlig for udarbejdelsen af Den Danske Nationalbibliografi, hvoraf bogfortegnelse er en underafdeling. Dansk Bogfortegnelse registrerer alle danske udgivelser over 16 sider. På baggrund af Dansk Bogfortegnelse laver DBC en titelstatistik, også kaldet bogstatistikken. Bogstatistikken dækker såvel kommercielle som ikke-kommercielle udgivelser og ligger på ca. 14.000 årlige udgivelser. De

ikke-kommercielle udgivelser, der andrager omkring 50 % af det samlede antal udgivelser, er typisk årsberetninger, manualer inden for fx teknik og industri, faglitteratur af særlig smal karakter etc.

I udvalget var der fra begyndelsen et udtalt ønske om at få foretaget en særkørsel af bogstatistikken hos DBC, der alene medtog de overenskomstdækkede titler, dvs. de udgivelser, der udgives af forlag tilsluttet Samhandelsreglerne og er til salg i detailhandlen. Kulturministeriet bevilgede midler til at få foretaget en sådan særkørsel dækkende årene 1976 til 2000 således, at man mere præcist kunne følge antallet af udgivelser inden for de litteraturkategorier, som har særlig politisk og kulturel interesse (sammenligning af tal fra de to udgaver af bogstatistikken vil blive foretaget i kapitlet "Udvalgets vurderinger og anbefalinger").

Problemet er imidlertid, at antallet af forlag, der producerer bøger til videresalg, og som ikke er tilsluttet Samhandelsreglerne, er voksende. DBC er på nuværende tidspunkt ikke i stand til at skelne disse bøger fra den store gruppe ikke-kommercielle bøger, hvorfor de ikke indgår i særkørslen af bogstatistikken.

Bogprisstatistik

I foråret 2003 inviterede udvalget en repræsentant for Danmarks Statistik til at deltage i et udvalgmøde og diskutere bogprisindekset, der produceres af Danmarks Statistik. Konklusionen på mødet blev, at bogprisindekset i sin nuværende form ikke er anvendelig til at kaste lys over bogprisudviklingen. Dette skyldes ikke mindst, at Danmarks Statistik har ændret beregnings- og udvælgelsesmetode flere gange inden for de seneste år. Udvalget har derfor diskuteret hvilke andre metoder, der kan findes til at undersøge ikke kun den gennemsnitlige bogprisudvikling, men også fordelingen af udgivne bøger med hhv. faste, cirka- og nettopriser.

Ligeledes har udvalget diskuteret vigtigheden af at undersøge bogprisdifferencer på den samme titel alt efter salgssted og -kanal. Den danske Boghandlerforenings repræsentant i udvalget har stillet oplysninger fra foreningens informations- og bestillingssystem BiBi til rådighed til beregning af procentsatser for antal nyudgivelser med hhv. fast pris, cirkapris og nettopris. De seneste målinger viser, at antallet af nyudgivelser med fastpris er faldet fra 89 % i maj 2001 til 74 % i november 2003. Antallet af nyudgivelser med cirkapris er steget fra 7 % i maj 2001 til 24 % i november 2003 (se endvidere figur 12). Statistikken fortæller alene noget om frekvensen af nyudgivelser med hhv. faste, frie og nettopriser, men ikke om salgets fordeling på pristyper eller hvilke typer bøger, der udkommer (se endvidere kapitlet "Udvalgets vurderinger og anbefalinger").

Købsstatistik

Den danske Boghandlerforening og Den danske Forlæggerforening har siden 2000 i samarbejde med Institut for Konjunkturanalyse foretaget kvartalsmæssige undersøgelser af danskernes bogkøb, de såkaldte IFKA-undersøgelser. IFKA-undersøgelserne er foretaget på baggrund af 1200 telefoninterviews med et repræsentativt udvalg af den danske befolkning over 14 år. Undersøgelsen spørger blandt andet til hvor mange bøger, der købes, og hvor købet finder sted. IFKA-undersøgelseernes iværksættelse og udformning var formuleret før *Udvalget vedrørende det danske bogmarked* blev nedsat, men er blevet udvidet med spørgsmål, der har udvalgets særlige interesse. Det gælder eksempelvis forbrugernes købs- og læsevaner mht. engelsksprogede bøger.

2.3 Rapport om bogmarkedet

Som en del af arbejdet med at undersøge statistikområdet har udvalget i samarbejde

med det daværende Litteraturråd iværksat en undersøgelse af de tilgængelige data om bogmarkedet i Danmark med en vurdering af de enkelte datas anvendelighed. Endvidere rummer undersøgelsen en sammenligning af datagrundlag og statistikproduktion i de øvrige nordiske lande. Undersøgelsen, der udkom som en on-line rapport i foråret 2003 www.kunststyrelsen.dk/db/files/rapporten_1.pdf, ser endvidere på de litteraturstøtteordninger, som eksisterer i de øvrige nordiske lande. Udgangspunktet for Worsøe-Schmidt og Pedersen er, at bøger ikke blot er varer på lige fod med andre varer, men i mange tilfælde er varer og kulturprodukter på én og samme tid. Ligeledes anser de bøger, litteratur og læsning for at have en særlig betydning i forhold til den nationale kultur, sprogets bevarelse og udvikling og befolkningens uddannelses- og dannelse niveau. På den baggrund anses det for væsentligt, at der produceres et kvantitativt og kvalitativt bredt udbud af både skøn- og faglitterære titler på dansk, som hele befolkningen har så let og billig adgang til som muligt. Forfatterne konkluderer, at de tilgængelige statistikker ikke er fyldestgørende i forhold til en undersøgelse af bogmarkedets vilkår og udvikling. Det statistiske materiale lægger fx vægt på hvor mange bind, der sælges eller udgives pr. år, mens det ikke belyses hvilke typer bøger, der klarer sig godt og hvilke, der klarer sig mindre godt. Rapporten blotlægger ligeledes datagrundlaget i blandt andet Sverige og Norge, hvor særligt Sverige udmærker sig ved en skærpet offentlig indsats på statistikområdet. Såvel Sverige som Norge har ligeledes indført en række statsfinansierede litteraturstøtteordninger, som ikke findes i tilsvarende form i Danmark, fx sortimentsstøtte til boghandlere og udgivelses- og distributionsstøtte til forlag.

Rapportens forfattere opstiller afsluttende en række anbefalinger til yderligere tiltag

på statistikområdet samt en udvidet indsats, hvad angår undersøgelser af mere kvalitativ karakter:

1. Titelproduktion, såvel kvantitativt som kvalitativt, og dennes fordeling på litteratur-, bog- og udgivelsestyper (med litteraturtyper menes skøn-, fag- og børne- og ungdomslitteratur, bogtyper referer til fx håndbøger, almenkulturel faglitteratur og videnskabelig faglitteratur, mens udgivelsestyper omfatter bl.a. ordnærudgaver, hardback og pocketbog).
2. Prisudvikling i relation til litteratur-, bog- og udgivelsestyper samt til efterspørgselsgrad.
3. Omsætning, såvel i styksalg som økonomisk, og dennes fordeling på salgskanaler i relation til litteratur-, bog- og udgivelsestyper.
4. Antallet af salgssteder og deres geografiske og sortimentsmæssige fordeling.

2.4 Udvalgets årsrapporter

Udvalget skønnede på sit første møde i efteråret 2000, at der var behov for en årlig afrapportering. Det blev besluttet, at den første rapport kort skulle rapportere om de initiativer, der var blevet iværksat i udvalgets første år. Udvalgets anden rapport skulle være mere udførlig, mens den afsluttende rapport skulle være af opsummerende karakter.

Udvalgets 1. rapport

Udvalgets første rapport udkom august 2002 som en del af Bogmarkedet nr. 34/35. Rapporten fortæller indledningsvis om udvalgets nedsættelse og sammensætning og om de initiativer, der er blevet iværksat i udvalgets første år. Dernæst

præsenteres de initiativer, som udvalget iværksatte, i form af salgstal fra Bogbarometret, tal fra DBC, der viser udviklingen i antallet af kommercielle udgivelser i Danmark fra 1976-2000, samt en oversigt over udgivelser med hhv. faste og frie priser i ordningens første år. Afsluttende konkluderer det, at den delvise liberalisering ikke har skabt markante ændringer på bogmarkedet i ordningens første år.

Udvalgets 2. rapport

I forbindelse med udvalgets 2. rapport (publiceret i Bogmarkedet 19, 2003; (www.kunststyrelsen.dk/db/files/midtvejsrapport_vedr.pdf)) valgte udvalget at have udvidet fokus på bogmarkedet her og nu samt at lade de enkelte udvalgsmedlemmer komme til orde som talerør for deres bagland. Rapportens omfang og grundighed skal ses i lyset af, at den også var tænkt som et debatoplæg til en efterfølgende konference.

Rapporten indledes med en, tilsvarende udvalgets første rapport, gennemgang af udvalgets arbejde og initiativer i den forløbne periode. Rapportens andet kapitel rummer en kommentar til de ændrede forhold på bogmarkedet som følge af den delvise liberalisering set fra de forskellige aktørers standpunkt. Det er således de implikationer, som vedrører den enkelte gruppe, der behandles i de enkelte kapitler. Samtidig inddrages de nyeste tal og opgørelser til belysning af bogmarkedets tilstand.

De to forfatterforeninger lægger eksempelvis vægt på de ændringer, det har afstedkommet for deres medlemmer, at den tidligere ordning med bindende standardkontrakter på det skønlitterære område ikke længere er gældende. Det differentierede prissystem gør det umiddelbart mere vanskeligt at arbejde med standardkontrakter,

og det mere uforudsigelige bogmarked gør det ligeledes mindre attraktivt for forlagene at være bundet af standardkontrakter. Vilklårene for den enkelte forfatter er derfor på enkelte punkter, især i forhold til royalty, at sammenligne med de individuelle lønforhandlinger, der er gældende for mange lønmodtagere, en situation som forfatterforeningerne finder problematisk.

Forlæggerne giver i deres afsnit udtryk for, at de er tilfredse med de nye muligheder, som de ændrede forhold på bogmarkedet har afstedkommet, og at de ser med fortrøstning på fremtiden. Dog spår de et fremtidigt dansk bogmarked præget af færre titler, færre medarbejdere og færre, men større forlag som en følge af fusioner – en tendens som allerede på rapportens udgivelsestidspunkt var begyndt at vise sig.

Den danske Boghandlerforening var imod ophævelsen af den faste bogladepris, men mener efter omstændighederne, at overgangen til det nye prissystem er forløbet godt og umiddelbart uden væsentlige omkostninger for de danske boghandlere. Supermarkeder og andre forhandlere har som ventet især solgt børnebøger, bestsellers og steadysellere, ofte i form af særudgaver produceret specielt til de enkelte kæder. Da bogladerne i samme periode har oplevet et stigende bogsalg til private kunder, har det betydet at den samlede omsætning hos boghandleren ikke i større omfang er påvirket af de nye bogudsalgssteder.

Udvalgets anden rapport indeholder endvidere en kort opsummering af Worsøe-Schmidt og Pedersens rapport om det danske bogmarked (se ovenfor).

Endelige kommenterer Konkurrencestyrelsen udviklingen på bogmarkedet efter ændringerne. Konkurrencestyrelsen ser

med tilfredshed på det øgede udbud af bøger hos et øget antal forhandlere landet over. Dog havde man fra styrelsens side håbet på, at branchen i endnu højere grad, end tilfældet er, havde taget det nye prissystem i anvendelse og udnyttet de mulighe-

der, som efter deres mening ligger i de nye vilkår for salg af bøger i Danmark.

Rapporten afsluttes med oplistning af en række emner, som udvalget ønsker at bringe til diskussion på en efterfølgende konference (se under kapitlet "Konference").

Konference

Den 3. oktober 2003 inviterede *Udvalget vedrørende det danske bogmarked* til konference under overskriften "Mellem kvantitet og kvalitet". Konferencen, der blev afholdt i Dansk Design Center, havde ca. 100 deltagere, der bredt repræsenterede bogbranchen. Dagens program var inddelt i to afdelinger med indlæg af udvalgets medlemmer samt af medlem af Kunstrådet og formand for dets Fagudvalg for litteratur Claes Kastholm Hansen.

Formiddagens program så således ud: *Udfordringer for forfattere og forlæggere* v/Peter Legård Nielsen og Erik C. Lindgren.

- Nye aftaler mellem forfattere og forlæggere?
- Markedsføring og kommissionsaftaler
- Pris på bogen?
- (Pirat)kopiering

Peter Legård Nielsen talte i sit indlæg om de nye kontraktforhold og den skepsis, forfatterne indledningsvis havde til det nye prissystem. Danske skønlitterære Forfattere har som alternativ til en normalkontrakt (standardkontrakt) udformet en vejledning til deres medlemmer om kontraktforhandlinger. Og tilbagemeldingen har været overraskende god. Mange forfattere melder om ligeværdige forhandlinger mellem forlag og forfattere og ser de individuelle forhandlinger som en mulighed for at dække individuelle behov. Peter Legård

Nielsen mente dog, at de svage grupper, såsom debutanter og forfattere med manglende forhandlingserfaring, risikerer dårlige kontraktvilkår. Overordnet beklager foreningen fraværet af en kollektiv, solidarisk normalkontrakt. Mht. til det differentierede prissystem påpegede Peter Legård Nielsen problemet omkring bogklubbøger, hvor royaltys til forfatterne traditionelt andrager 7,5 %. Ifølge Peter Legård Nielsen stiger salget af bøger med lav royaltys, idet bøgerne kommer tidligere i bogklub. Det betyder i sidste ende dårligere indtjening for forfatteren. Peter Legård Nielsen anbefalede en revidering af bogklubroyaltys og opfordrede under de nuværende omstændigheder forfatterne til at overveje, om de overhovedet skal lade deres bøger udkomme i bogklub. Afsluttende mente Peter Legård Nielsen, at det i fremtiden bliver nødvendigt med en udvidet litteraturstøtte fx i form af en forlagsstøtte til udgivelse af smal kvalitetslitteratur.

Erik C. Lindgren indledte med at fremhæve de særlige omstændigheder omkring det danske bogmarked, der er præget af et lille sprogområde og verdens højeste bogoms. Ligeledes betyder det høje uddannelsesniveaus, at 15-20 % af alle solgte bøger i Danmark er udenlandske.

Erik C. Lindgren anbefalede derfor en fortsættelse af det nuværende differentierede prissystem, der ifølge Erik C. Lindgren ikke koster den danske stat noget. Erik C. Lindgren mente, at evt. frie priser på læn-

gere sigt ville kunne indsnævre det meget brede og store antal titler i Danmark. Endvidere foreslog Erik C. Lindgren en komparativ undersøgelse af de forskellige litteraturstøtteformer i Norden.

Politik og formidling v/ Claes Kastholm Hansen og Jane Johansen Pade

- Læsekampagner
- Bogens kulturpolitiske betydning

Claes Kastholm Hansen opfordrede bogbranchen til at komme med konkrete forslag til, hvordan man kan øge bogsalget. Claes Kastholm Hansen mente, at fremtiden vil byde på et lavere titelantal, på færre boghandlere og forlag, men uanset hvad vil bogen, også den smalle, altid bestå. Samtidig pegede han på, at der udgives, købes og lånes bøger i meget stort antal trods den øgede konkurrence fra andre medier. Han mente derfor ikke, at der er grund til at klage. Bogkulturens trivsel kan ikke måles på nedgang i antal udgivelser, salg eller udlån. Det faldende bogsalg er ikke et kulturpolitisk problem, men et brancheproblem. Krisen i bogbranchen skyldes ifølge Claes Kastholm Hansen, at branchen i for høj grad har lænet sig op ad offentlige bogindkøb. Han pegede endvidere på de øgede offentlige støtte midler til at sikre forfattere og producenter en bedre økonomi. Det drejer sig fx om den pulje på 10 millioner kroner, som blev etableret ved den seneste ændring af biblioteksafgiften. Claes Kastholm Hansen lovede, at man fra Fagudvalget for litteraturs side, i det øjeblik hvor der foreligger signifikante tal, der viser, at bogen er i krise, vil gå ind i diskussionen af offentlige støtteordninger, der kan understøtte eventuelle skævvridninger affødt af et frit marked. Afsluttende satte Claes Kastholm Hansen fokus på, hvad han ser som langt det største problem, nemlig den faldende læseevne og læselyst – et problem, som der bør gøres noget ved.

Jane Johansen Pade tog over, hvor Claes Kastholm Hansen sluttede, ved at redegøre for Kulturministeriets initiativer på litteraturområdet. Jane Johansen Pade orienterede om, at Forfatterskolen er kommet på finansloven, at man fra ministeriets side arbejder med en øget fokus på sprogpolitik (herunder udgivelsen af rapporten "Sprog på spil" udgivet af Kulturministeriets arbejdsgruppe om det danske sprog med professor Jørn Lund i spidsen), samt om Kulturministeriets kampagne "Læselyst". Kampagnen, der blev sat i gang i 2003, er foreløbig løbende over to år med en række konkrete aktiviteter og projekter ude i børns nærmiljø. Eksempelvis kan nævnes børnehavebiblioteker, hvor det lokale folkebibliotek låner bogdepoter til institutionerne, som børn og forældre kan låne af, og som institutionerne kan benytte til højt-læsning. Ligeledes rummer "Læselyst" en husforfatterordning, hvor skoler og institutioner kan få tilknyttet en forfatter, der blandt andet kan motivere børnene til at skrive egne historier. Endvidere rummer kampagnen kåringen af Årets børnebog udvalgt af børn samt udbygning af hjemmesiden www.childbooks.dk – Kunststyrelsens Litteraturcenters særlige børnebogs-hjemmeside.

Eftermiddagens program så således ud:

Offentlig regulering i fremtiden
v/Knud Vilby og Sven Westh

- Nye støtteformer
- Moms
- Dispensationen til faste priser

Knud Vilby talte i sit indlæg om de nye vilkår, bogen som medie står over for. Bogen udfordres i dag ikke kun af den skærpede konkurrence fra andre medier, men i høj grad også af den sproglige udvikling, der går i retning af øget fokus på det engelske sprog – både i form af udenlandsk skønlit-

teratur og i form af anvendt engelsk på flere højere læreanstalter. Knud Vilby pointerede, at et faldende titeltal i forhold til det nuværende høje niveau med ca. 7000 nye udgivelser pr. år er acceptabelt, men at det kan udvikle sig til et problem for den danske litteratur og det danske sprog, hvis det viser sig at være en tendens, der fortsætter. Knud Vilby redegjorde dernæst med udgangspunkt i flere af de nordiske landes litteraturpolitik for nogle af de muligheder, der findes for forskellige støtteformer. Knud Vilby henviste til, at frie bogpriser typisk har ført til en markedsudvikling, som for eksempel i Sverige har nødvendiggjort øget offentlig støtte både i produktions-, distributions- og salgsled, fordi både titler og boglader kommer i klemme. I Danmark vil kombinationen af verdens højeste moms og liberalisering give særlige problemer og stille særlige krav til øget støtte i led, som hidtil har været selvfinansierende.

Sven Westh indledte med at påpege, at det alene er Konkurrencestyrelsens opgave at indstille deres anbefalinger til Konkurrencerådet, som efterfølgende beslutter hvilke eventuelle reguleringer, der skal finde sted. Vurderingerne vil i høj grad tage udgangspunkt i det kulturgode, bogen er. Den foreløbige vurdering er, at indførelsen af frie priser ikke vil kræve forøgelse af den samlede støtte til bøger. På baggrund af de øvrige indlæg samt formiddagens diskussion, anførte Sven Westh, at den såkaldte krise på bogmarkedet ikke kan skyldes de nye prisregler fra 2001, da det næppe kan være kriseskabende, at forlagene nu selv kan vælge pristype.

Statistik og marked v/ Olaf Winsløw og Lisbeth Worsøe-Schmidt

- Statistik – hvad findes, og hvad har vi brug for
- Kvalitet under lup

Olaf Winsløw fremlagde følgende gennemgang af de forskellige statistikker, som på nuværende tidspunkt er i anvendelse:

- DBCs Bogstatistik
Mange detaljer om omfanget og arten af danske udgivelser, men alene en registrering på udgivelsestidspunktet. Den hidtidige opdeling i bøger inden for og uden for Samhandelsreglerne giver stadig mindre mening efter ophævelsen af forlags-eksklusiviteten.
- Danmarks Statistiks Bogprisindeks
Indekset har i flere år udvist meget springvise prisbevægelser. Årsagen skal søges i, at stikprøven bag indekset er lille, og at metoden til at indsamle og beregne indekset er blevet ændret flere gange siden 2000. Indekset er derfor ikke en pålidelig indikator på kortere sigt, dvs. 1-24 måneder.
- Danmarks Statistiks Detailomsætningsindeks
Omfatter al salg over disk i bog- og papirhandel. Derfor kan det kun med stor forsigtighed bruges som indikator for bogsalget, da leverancer til skoler og biblioteker ikke er med, og salg af mange andre varer indgår i indekset.
- Den danske Forlæggerforenings Forlagsstatistik
Det er den eneste statistik, hvor der gøres et forsøg på at beskrive totalmarkedet for danske bøger. Men der er langt fra datagrundlaget til det endelige skøn over branchens totalomsætning, så der er stor usikkerhed ved statistikken, når man ser på udviklingen fra år til år. Men over en længere periode fanger statistikken naturligvis hovedtendenserne. Dog har der været nogle metodeændringer, så den sammenhængende tidsserie egentligt kun er omkring 6 år.

- Den danske Forlæggerforenings Bogbarometer
En glædelig nyskabelse, fordi det giver mange flere detaljer end Forlagsstatistikken. Men da datagrundlaget ikke er stabilt, så er det alene en indikator og ikke en egentlig statistik, selv om den præsenteres som sådan.
- Markedsundersøgelserne af IFKA for Den danske Boghandlerforening og Den danske Forlæggerforening
Undersøgelserne kan afdække tendenser, men ikke totalforbruget af bøger eller nøjagtige markedsandele for de enkelte salgskanaler. Undersøgelserne giver et brugbart billede af bogkøbere og ikke-bogkøbere.
- Den danske Boghandlerforenings omsætningsindeks
Baserer sig på frivillige indberetninger, hvorfor tendenserne skal tolkes med forsigtighed. Deltagelsen er dog steget, så indekset er blevet mere pålideligt.

Lisbeth Worsøe-Schmidt redegjorde for begrebet kvalitet ved at inddele litteraturen i tre kategorier: Sublim kunst, hvor med menes litteratur, som ikke kun er håndværksmæssigt fornem og fuldendt, men som tillige udfordrer læserens vedtagne forestillinger om fuldendtheden på det æstetiske, følelsesmæssige og intellektuelle plan; underholdningslitteratur, hvor med menes den uhyre nødvendige – ofte fremragende – litteratur, der udvider læsernes horisont på grundlag af hans eller hendes eksisterende værdier og forestillinger; og triviallitteratur – litteratur som såvel fra en æstetisk som følelsesmæssig og intellektuel synsvinkel repræsenterer et overstået stadium for læseren. Pointen med indlægget var at kaste lys over kvalitetsbegrebet ud fra en funktionsbestemmelse af den litteratur, der eksisterer på bogmarkedet og opfordre til,

at alle litteraturtyper vedbliver at være en tilgængelig del af det litterære landskab. Endvidere skitserede Lisbeth Worsøe-Schmidt forskellige kvalitative aspekter ved kvantitative, især statistiske, data og undersøgelser af bogmarkedet. Med et eksempel fra sin egen undersøgelse af bogprisernes udvikling 1980-94 påviste hun store forskelle i prisudviklingen på romaner afhængigt af datagrundlagets sammensætning og inddeling. Formålet var at understrege begrænsningerne i statistiske oplysningers objektivitet og vise, at informationer om bogmarkedet, der har særlig kulturpolitisk relevans, kun kan tilvejebringes gennem en kombination af kvalitative og kvantitative undersøgelsesmetoder.

Hver af de to afdelinger blev efterfulgt af debat med deltagelse af alle konferencedeltagere. Dagen sluttede af med en opsamling af dagens diskussionsemner. Dagens tre hoveddiskussionspunkter blev:

- Moms på bøger
- Faste eller frie priser
- Offentlig støtte til litteraturen.

Diskussionen om, hvorvidt Danmark bør følge andre landes eksempel og nedsætte moms på bøger, blev taget op af flere af de fremmødte. Blandt andet blev afvisningen af en moms nedsættelse, under henvisning til at vi ikke har differentieret moms i Danmark, imødegået med henvisning til, at vi har nul-moms på aviser og således betragtet har differentieret moms mellem 0 og 25 %. Diskussionen blev tilendebragt efter klare udmeldinger om, at en momsfrigtagelse på bøger under ingen omstændigheder er til politisk forhandling.

En række indlæg udtrykte ønske om at fortsætte den nuværende ordning med valgfrie bogpriser frem for de helt frie priser, mens enkelte anbefalede frie bogpriser. Kritikerne af frie bogpriser mente, at det er væsentligt med en klar udmelding om den

Kapitel 4

politiske vilje til at understøtte eventuelle negative resultater af frie priser, før der træffes beslutning om frie bogpriser. Dette førte i sidste ende til en opbakning fra

salen, hvad angik forslaget om en nordisk komparativ undersøgelse af litteraturstøtteordninger (se under kapitlet "Afsluttende bemærkninger").

Udvalgets vurderinger og anbefalinger

Udvalget ønsker i det følgende kapitel at sætte fokus på de fordele og ulemper, der rummes i de fremdragne statistikker og undersøgelser samt at komme med anbefalinger til yderligere udvidelse eller justeringer af samme.

Bogbarometret

Som nævnt indledningsvist viser Bogbarometret omsætnings- og afsætningsændringer kvartal for kvartal opdelt i salgskanaler og litteraturkategorier (se nedenfor). I sin nuværende form er Bogbarometret et godt middel til at holde øje med omsætningen og afsætningen på bogmarkedet. I kraft af at oplysningerne indhentes hos de to største forlagsekspeditioner, som ansås at stå for 2/3 del af den danske bogomsætning (ca. 800 forlag), dækker Bogbarometret en væsentlig del af bogmarkedet. Dertil kommer, at Bogbarometret siden begyndelsen er blevet udvidet til også at bygge på oplysninger fra de største bogklubber. Imidlertid ændrede flere af skolebogsforlagene salgspolitik pr. 1. april 2001, så de i stedet for at lade leverancer til skoler gå gennem bogladerne som hidtil, i højere grad ønsker at forhandle direkte med kommunerne. Samtidig sænkede forlagene

boghandlerrabatten på skolebøger fra 25 % til 12 %. I det omfang disse direkte leverancer går uden om forlagsekspeditionerne, registreres salget ikke i Bogbarometret. Ifølge Bogbarometret er den samlede omsætning af skole- og lærebøger faldet fra 286 millioner kr. i 2000 til 213 millioner kroner i 2003, altså et fald i omsætning på 73 millioner kr. Tilsvarende er afsætningen af bind faldet fra 4.221.900 bind i 2000 til 2.786.600 bind i 2003, et fald i afsætning på 1.435.300 bind. Ser man i stedet på Forlagsstatistikken for 2002 (Forlagsstatistikken for 2003 foreligger først medio 2004), kan man se, at forlagenes direkte nettosalg, der dækker postordre, internet samt direkte salg til skoler, foreninger m.v., i 2000 androg 3 % af den samlede omsætning, mens tallet i 2002 er steget til 9 %. Således sammenlignet kan man have en stærk formodning om, at det fald i salg af skole- og lærebøger, der fremgår af Bogbarometret, ikke kun skyldes manglede afsætning, men også skyldes, at store dele af salget går uden om ekspeditionerne. Hvor Bogbarometret som nævnt er baseret på oplysninger fra de store forlagsekspeditioner, bygger Forlagsstatistikken alene på oplysninger indhentet hos medlemmer af Forlæggerforeningen.

Udvalget vedrørende det danske bogmarked anbefaler Forlæggerforeningen den fortsatte produktion og forbedring af Bogbarometret. Samtidig anbefaler udvalget, at Bogbarometret så vidt muligt udvides til også at dække det direkte salg fra forlagene og at skabe en højere detaljeringsgrad i forhold til litteraturkategorier.

Bogbarometret

Data fra hele året 2001* og 2000 Kr. i mio.¹⁾

Kategori \ Salgs-kanal	Skønlitt.		Faglitt.		Skole- og lærebøger		Børne- og ungdomsbøger		Bogklub-bøger		Elektroniske enkelt-udgivelser ²⁾		I alt	
	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000
Salg til boghandel	193,3	196,7	327,5	319,9	242,2	278,9	142,8	152,6	38,8	37,3	7,9	9,9	952,6	995,4
Salg til udlandet	1,5	1,4	9,0	12,2	4,1	2,9	0,6	0,5	0,7	0,7	0,1	0,1	16,1	17,8
Bogklubsalg direkte	-	-	-	-	-	-	-	-	330,7	279,9	-	-	330,7	279,9
Andet videresalg, herunder supermarkeder, kiosker og internet	27,3	10,5	26,0	10,3	7,0	4,4	29,1	20,7	-	-	1,7	2,1	91,2	47,9
I alt	222,1	208,6	362,6	342,3	253,3	286,3	172,5	173,8	370,3	317,9	9,7	12,1	1390,6	1340,9

Data fra hele året 2001 og 2000 Antal bind i tusinder

Kategori \ Salgs-kanal	Skønlitt.		Faglitt.		Skole- og lærebøger		Børne- og ungdomsbøger		Bogklub-bøger		Elektroniske enkelt-udgivelser ²⁾		I alt	
	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000
Salg til boghandel	2738,5	2886,8	3218,8	3408,1	3368,3	4136,9	2642,4	2941,6	533,8	530,3	31,3	85,0	12533,2	13988,8
Salg til udlandet	19,5	18,9	100,4	195,8	50,5	26,0	12,9	10,7	9,2	9,4	0,4	0,7	193,0	261,5
Bogklubsalg direkte	-	-	-	-	-	-	-	-	3832,7	3582,4	-	-	3832,7	3582,4
Andet videresalg, herunder supermarkeder, kiosker og internet	803,9	416,4	407,7	201,3	89,2	49,0	1574,1	1568,8	-	-	11,0	19,5	2885,9	2254,9
I alt	3562,0	3322,2	3726,8	3805,2	3508,0	4211,9	4229,4	4521,0	4375,8	4122,1	42,7	105,2	19444,8	20087,6

¹⁾ Omsætningen, der er angivet ekskl. moms, omfatter værker, der er tildelt ISBN-nr. : ISBN-nr. tildeles alle bøger og bind af årspublikationer (også i mikroform), der hører hjemme i 'Dansk bogfortegnelse'. ISBN-nr. tildeles også til værker i form af elektronisk lagrede publikationer, tekster i lydform og billedmaterialer f.eks. videoer. Med hensyn til videoer medtages i omsætningsbarometret undervisningsvideoer, men ikke musikvideoer eller spillefilm. Musik-cd'er falder også uden for omsætningsbarometret. Følgende materialer får normalt **ikke** ISBN-nummer (og medtages derfor ikke i omsætningsbarometret): Musikalier (noder), aviser og tidsskrifter,

småtryk under 17 sider uden for boghandlen, papirvarer såsom løse kort og plancher, kunstmapper, kalendere, bøger beregnet til udfyldning, opgavesæt i løse blade.

²⁾ Bøger med indlagt cd el. lign. medtages ikke her, men under bogens kategorigruppe.

* Der er i 2002 sket en lille udbygning af datagrundlaget, og af hensyn til sammenligningen mellem 2002 og 2001 er der foretaget tilsvarende ændring af tidligere offentliggjorte tal for 2001.

Data fra hele året 2002 og 2001 Kr. i mio.¹⁾

Kategori \ Salgs-kanal	Skønlitt.		Faglitt.		Skole- og lærebøger		Børne- og ungdomsbøger		Bogklub-bøger		Elektroniske enkelt-udgivelser ²⁾		I alt	
	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001
Salg til boghandel	201,8	193,3	366,2	327,5	221,8	242,2	140,0	142,8	40,6	38,8	6,0	7,9	976,4	952,6
Salg til udlandet	2,0	1,5	9,2	9,0	5,1	4,1	0,6	0,6	0,8	0,7	0,1	0,1	17,9	16,1
Bogklubsalg direkte	-	-	-	-	-	-	-	-	338,5	330,7	-	-	338,5	330,7
Andet videresalg, herunder supermarkeder, kiosker og internet	31,9	27,3	27,3	26,0	5,2	7,0	28,9	29,1	-	-	1,7	1,7	95,1	91,2
I alt	235,7	222,1	402,7	362,6	232,0	253,3	169,6	172,5	379,9	370,3	7,9	9,7	1427,8	1390,6

Data fra hele året 2002 og 2001 Antal bind i tusinder

Kategori \ Salgs-kanal	Skønlitt.		Faglitt.		Skole- og lærebøger		Børne- og ungdomsbøger		Bogklub-bøger		Elektroniske enkelt-udgivelser ²⁾		I alt	
	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001
Salg til boghandel	2676,4	2738,5	3344,4	3218,8	2994,7	3368,3	2788,4	2642,4	562,1	533,8	27,2	31,3	12393,3	12533,2
Salg til udlandet	27,9	19,5	66,3	100,4	47,2	50,5	11,7	12,9	10,3	9,2	0,7	0,4	164,1	193,0
Bogklubsalg direkte	-	-	-	-	-	-	-	-	3688,7	3832,7	-	-	3688,7	3832,7
Andet videresalg, herunder supermarkeder, kiosker og internet	1000,6	803,9	477,7	407,7	62,8	89,2	1728,3	1574,1	-	-	11,8	11,0	3281,3	2885,9
I alt	3704,9	3562,0	3888,5	3726,8	3104,8	3508,0	4528,4	4229,4	4261,0	4375,8	39,8	42,7	19527,4	19444,8

1) Omsætningen, der er angivet ekskl. moms, omfatter værker, der er tildelt ISBN-nr. : ISBN-nr. tildeles alle bøger og bind af årspublikationer (også i mikroform), der hører hjemme i 'Dansk bogfortegnelse'. ISBN-nr. tildeles også til værker i form af elektronisk lagrede publikationer, tekster i lydform og billedmaterialer fx videoer. Med hensyn til videoer medtages i Bogbarometret undervisningsvideoer, men ikke musikvideoer eller spillefilm. Musik-cd'er falder også uden for Bogbarometret.

Følgende materialer får normalt ikke ISBN-nummer (og medtages derfor ikke i Bogbarometret): Musikalier (noder), aviser og tidsskrifter, småtryk under 17 sider uden for boghandelen, papirvarer såsom løse kort og plancher, kunstmapper, kalendere, bøger beregnet til udfyldning, opgavesæt i løse blade.

2) Bøger med indlagt cd el. lign. medtages ikke her, men under bogens kategorigruppe.

Data fra hele året 2002 og 2003 Kr. i mio.¹⁾

Salgs-kanal \ Kategori	Skønlitt.		Faglitt.		Skole- og lærebøger		Børne- og ungdomsbøger		Bogklub-bøger		Elektroniske enkelt-udgivelser ²⁾		I alt	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Salg til boghandel	201,8	181,1	366,2	416,8	221,8	202,3	140,0	146,7	40,6	41,6	6,0	4,1	976,4	992,8
Salg til udlandet	2,0	1,7	9,2	9,3	5,1	5,2	0,6	0,6	0,8	0,8	0,1	0,2	17,9	17,7
Bogklubsalg direkte	-	-	-	-	-	-	-	-	338,5	285,9	-	-	338,5	285,9
Andet videre salg, herunder supermarkeder, kiosker og internet	31,9	20,4	27,3	31,1	5,2	5,8	28,9	21,5	-	-	1,7	0,7	95,1	79,4
I alt	235,7	203,3	402,7	457,2	232,0	213,3	169,6	168,8	379,9	328,4	7,9	5,0	1427,8	1375,8

Data fra hele året 2002 og 2003 Antal bind i tusinder

Salgs-kanal \ Kategori	Skønlitt.		Faglitt.		Skole- og lærebøger		Børne- og ungdomsbøger		Bogklub-bøger		Elektroniske enkelt-udgivelser ²⁾		I alt	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Salg til boghandel	2676,4	2496,2	3344,4	3697,5	2994,7	2644,5	2788,4	2727,4	562,1	529,4	27,2	22,4	12393,3	12117,4
Salg til udlandet	27,9	24,3	66,3	65,2	47,2	47,7	11,7	11,0	10,3	11,2	0,7	0,1	164,1	160,6
Bogklubsalg direkte	-	-	-	-	-	-	-	-	3688,7	3312,7	-	-	3688,7	3312,7
Andet videre salg, herunder supermarkeder, kiosker og internet	1000,6	1004,9	477,7	528,2	62,8	94,4	1728,3	1301,3	-	-	11,8	3,3	3281,3	2932,2
I alt	3704,9	3525,5	3888,5	4290,9	3104,8	2786,6	4528,4	4039,7	4261,0	3853,3	39,8	26,9	19527,4	18523,0

¹⁾ Omsætningen, der er angivet ekskl. moms, omfatter værker, der er tildelt ISBN-nr. : ISBN-nr. tildeles alle bøger og bind af årspublikationer (også i mikroform), der hører hjemme i „Dansk bogfortegnelse“. ISBN-nr. tildeles også til værker i form af elektronisk lagrede publikationer, tekster i lydform og billedmaterialer f.eks. videoer. Med hensyn til videoer medtages i Bogbarometret undervisningsvideoer, men ikke musikvideoer eller spillefilm. Musik-cd'er falder også uden for Bogbarometret.

Følgende materialer får normalt **ikke** ISBN-nummer (og medtages derfor ikke i Bogbarometret): Musikalier (noder), aviser og tidsskrifter, småtryk under 17 sider uden for boghandlen, papirvarer såsom løse kort og plancher, kunstmapper, kalendere, bøger beregnet til udfyldning, opgavesæt i løse blade.

²⁾ Bøger med indlagt cd el. lign. medtages ikke her, men under bogens kategorigruppe.

Dansk Bogfortegnelse

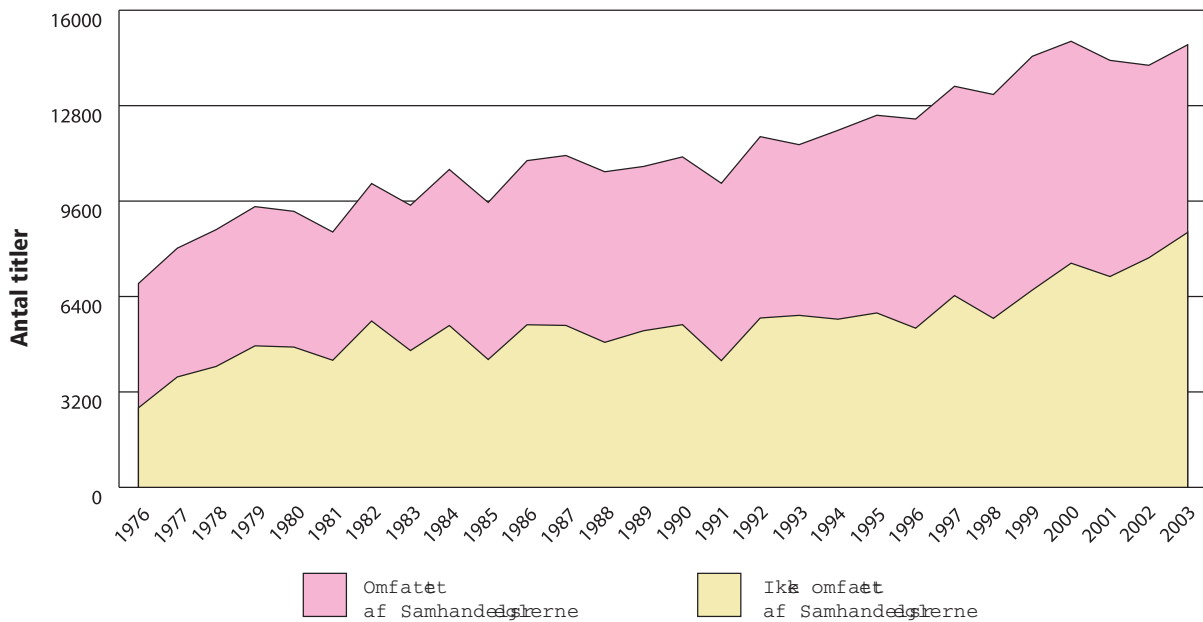
Udvalget har som nævnt iværksat særkørsler af bogfortegnelsen, således at titler udgivet af forlag, der ikke er omhandlet af Samhandelsreglerne, frasorteres. Dermed håbede man på at få et tydeligere billede af udgivelsesfrekvensen af såkaldte kommercielle bøger – altså bøger, som er tilgængelige i detailhandlen, og som har bred interesse blandt de danske forbrugere. De titler, der bortfalder ved en sådan manøvre, er typisk årsberetninger, tekniske manualer, fagbøger af særlig smal interesse og lign. Nedenstående figurer udformet på baggrund af særkørslerne af bogfortegnelsen viser forskellige tendenser i udgivelsesbilledet i perioden fra 1976 og frem. Eksempelvis viser figur 4 et fald i det samlede antal udgivelser siden 2000 (dog med en svag stigning i 2003), men at antallet af titler, der ikke er omhandlet af Samhandelsreglerne, har været stigende siden 2001. Samme tendens viser sig i figur 5 og 6 for hhv. skøn- og faglitteratur. Dog viser figur 6 omhandlende faglitteratur en stigning fra 2002 til 2003, hvilket i høj grad skyldes udgivelsen af den nye salmebog.

Betragter man antallet af skønlitterære titler fordelt på litteraturtyper omfattet af Samhandelsreglerne, bekræftes tendensen til et fald i antal udgivne titler inden for de seneste år. Men figuren viser også, at faldet i antal udgivelser fordeler sig jævnt inden for de forskellige litteraturtyper (figur 7). Med de nye Samhandelsregler, der trådte i

kraft 1. januar 2001, blev der åbnet for, at boghandlerne frit må forhandle bøger fra alle forlag, også fra dem, der ikke har tiltrådt Samhandelsreglerne. Flere af de store skolebogsforlag er eksempelvis ikke tilmeldt Samhandelsreglerne, hvilket betyder, at en del af de titler, der renses bort ved at opdele Bogfortegnelsen i hhv. tilmeldt og ikke-tilmeldt Samhandelsreglerne, formentlig kan henregnes til kommercielle titler eller titler med bred interesse hos befolkningen, men altså udgivet af forlag, som ikke er tilmeldt Samhandelsreglerne. Eftersom flere skolebogsforlag sælger bøgerne direkte til skolerne (se under Bogbarometret), betyder det, at dette salg hverken registreres i særkørslen af bogstatistikken eller i Bogbarometret. Dette bør holdes in mente ved læsningen af udviklingen siden 2001 (figur 8). Ser man endelig på, hvordan den danske litteratur klarer sig i forhold til den oversatte litteratur, viser figur 9, at det samlede fald i antal udgivelser siden 2001 fordeler sig jævnt mellem hhv. dansk og oversat skøn- og faglitteratur.

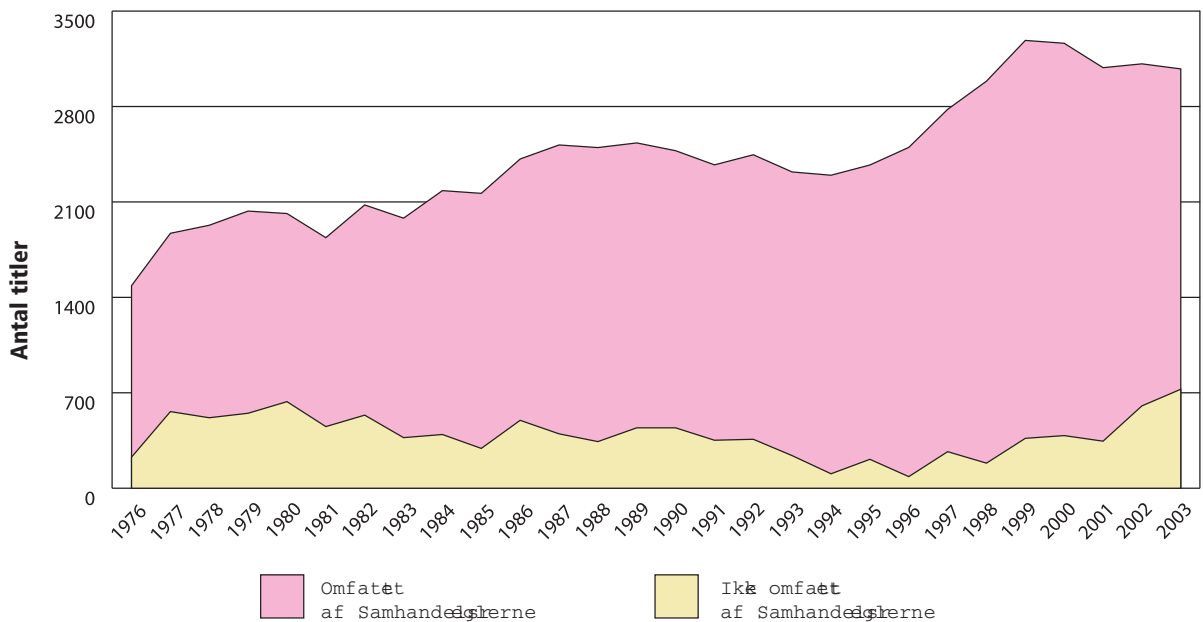
Overordnet er udvalget tilfreds med de muligheder, DBC-særkørslen giver med hensyn til at kunne følge udviklingen af danske bogudgivelser, men udvalget finder også, at den ovenfor skildrede problemstilling på længere sigt vanskeliggør en fortsat anvendelse af anførte metode. Udvalget anbefaler at gøre aftalen med DBC angående særkørsel af bogstatistikken permanent, samt at der arbejdes på at finde frem til en metode, der så vidt muligt omfatter samtlige udgivelser til videresalg.

Figur 4. Alle titler hhv. omfattet og ikke omfattet af Samhandelsreglerne 1976-2003

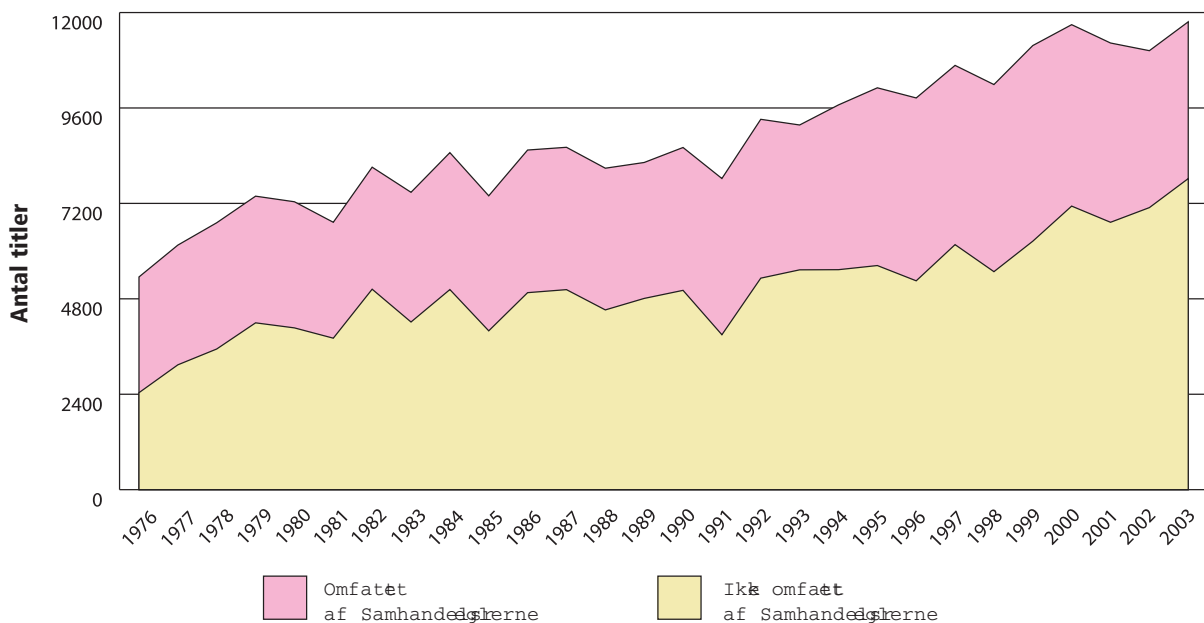
Kilde: Dansk BiblioteksCenter. Dansk Bogfortegnelse 1976-2003

Figur 5. Skønlitteratur hhv. omfattet og ikke omfattet af Samhandelsreglerne 1976-2003

Kilde: Dansk BiblioteksCenter. Dansk Bogfortegnelse 1976-2003

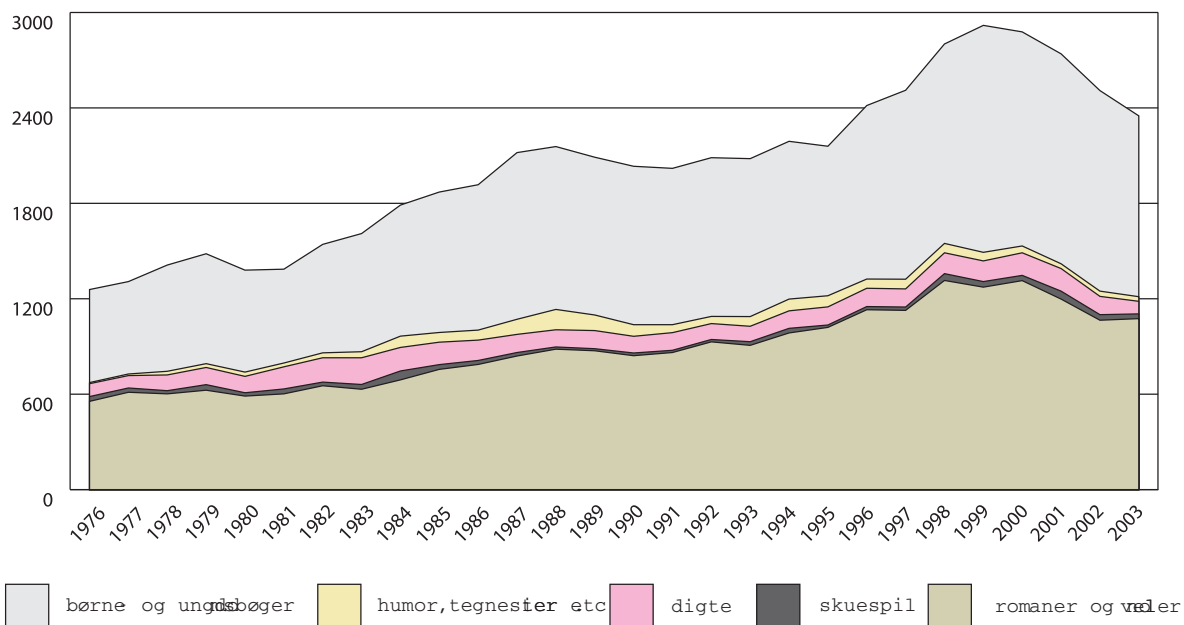
Figur 6. Faglitteratur hhv. omfattet og ikke omfattet af Samhandelsreglerne 1976-2003

Kilde: Dansk BiblioteksCenter. Dansk Bogfortegnelse 1976-2003

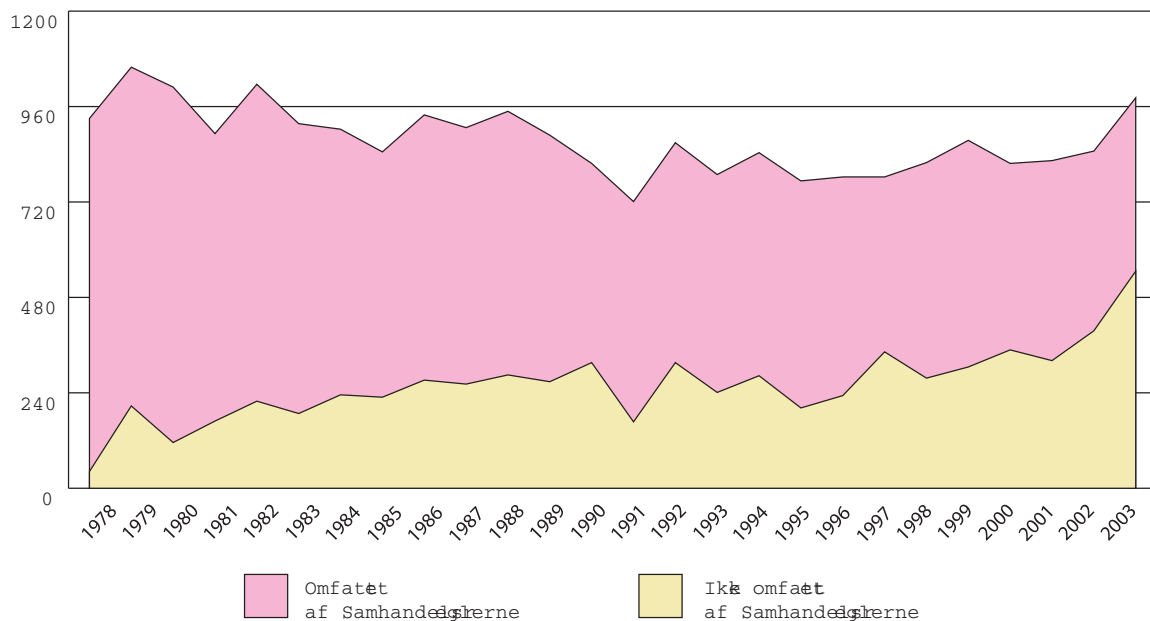
Figur 7. Skønlitterære titler fordelt på litteraturtyper 1976-2003

Titler omfattet af Samhandelsreglerne og tilgængelige i detailhandelen

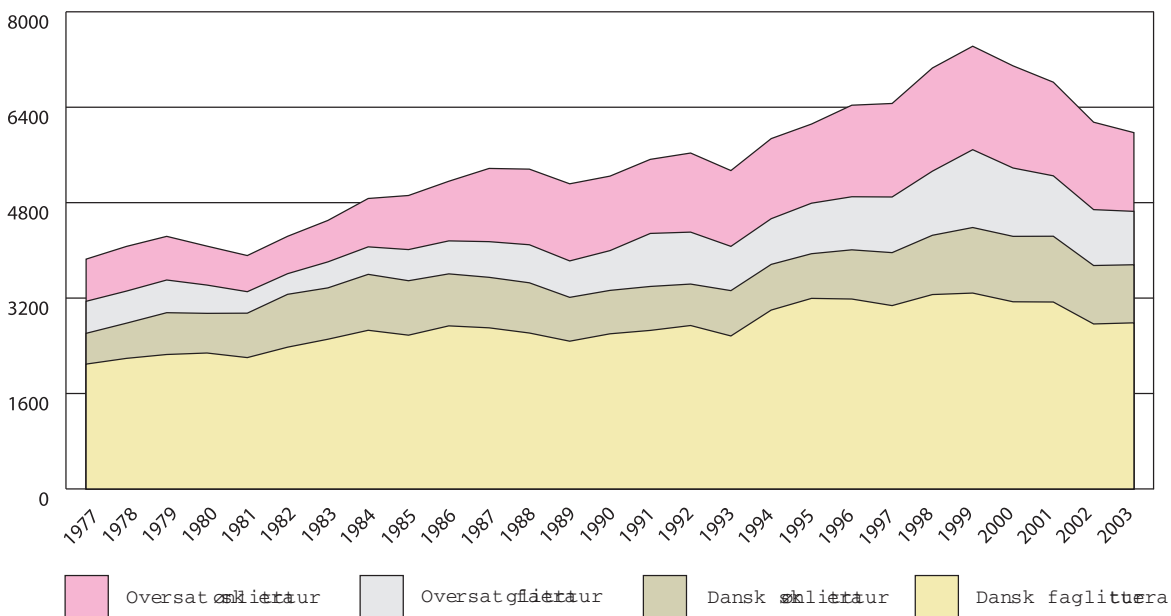
Kilde: Dansk BiblioteksCenter. Dansk Bogfortegnelse 1976-2003

Figur 8. Skolebøger hhv. omfattet og ikke omfattet af Samhandelsreglerne 1976-2003

Kilde: Dansk BiblioteksCenter. Dansk Bogfortegnelse 1976-2003

Figur 9. Dansk hhv. oversat skøn- og faglitteratur 1977-2003 omfattet af Samhandelsreglerne

Kilde: Dansk BiblioteksCenter. Dansk Bogfortegnelse 1976-2003

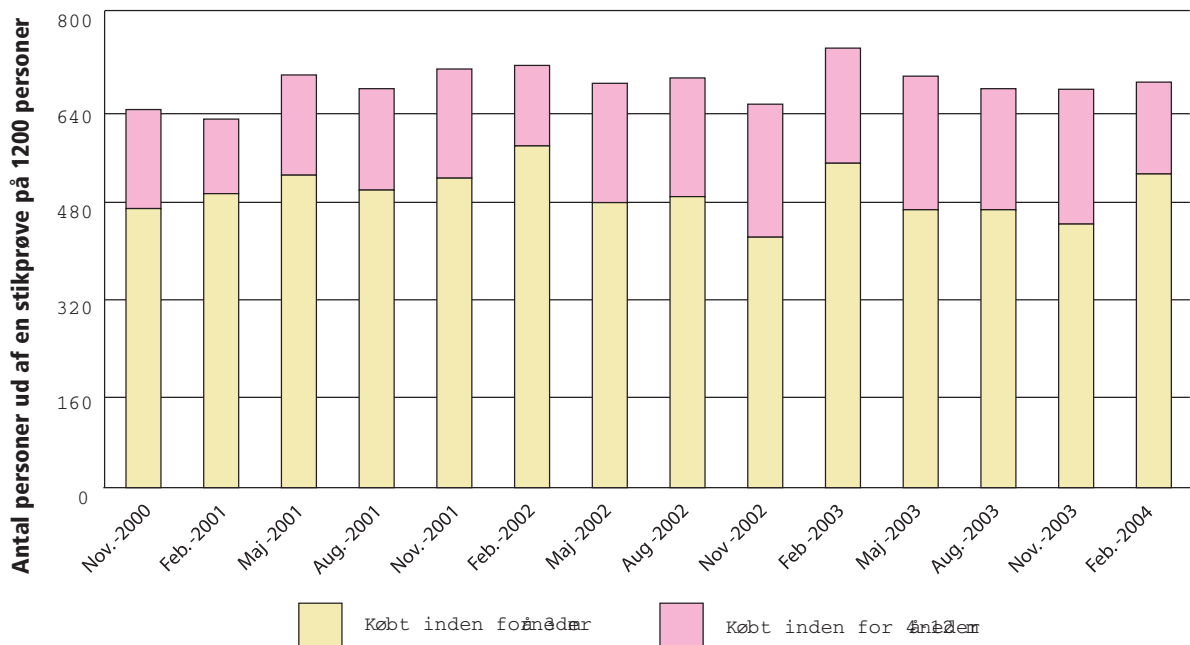
IFKA-undersøgelser

IFKA-undersøgelserne, som blev iværksat af Den danske Boghandlerforening og Den danske Forlæggerforening, har nu eksisteret siden november 2000. Set over en årrække viser undersøgelserne en rimelig stabilitet i befolkningens bogkøb. Den seneste undersøgelse fra februar 2004 (se figur 10) viser, at 57 % af de adspurgte havde købt bøger inden for de seneste 12 måneder. Set under ét viser undersøgelserne en vis stabilitet i forhold til hvor indkøbene foretages. Godt 60 % af bogkøbene finder sted i en boghandel, godt 20 % købes gennem en bogklub, omkring 7 % foretages i et supermarked eller en kiosk, ca. 4 % på internettet, og de sidste 7 % foretages andre steder. Denne fordeling har været forholdsvis stabil siden begyndelsen af 2001 (se figur 11).

IFKA-undersøgelserne tager, i modsætning til de øvrige statistikker og undersøgelser, afsæt i forbrugernes købsvaner. Undersøgelsen er derfor et godt supplement til Bogbarometret. Hvad IFKA-undersøgelserne ikke belyser, er statens og kommunernes bogindkøb, blandt andet til skoler og biblioteker. Man kan sige, at IFKA-undersøgelserne dækker den ene af de to store målgrupper på bogmarkedet, den private forbruger. Den danske Boghandlerforening har i forbindelse med den seneste IFKA-undersøgelse foretaget beregninger af forbrugernes forventede bogkøb ud fra spørgsmål om, hvorvidt de adspurgte planlagde at købe bøger i de kommende måneder. Beregningerne viser, at op mod 40 % af de privates bogkøb ikke er planlagt inden for en horisont af 3 måneder. Dette kunne tyde på, at befolkningen generelt ved meget lidt om kommende udgivelser. Det peger samtidig i retning af, at udvalget af bøger, tilgængelighed og markedsføring er af stor betydning for salget af bøger.

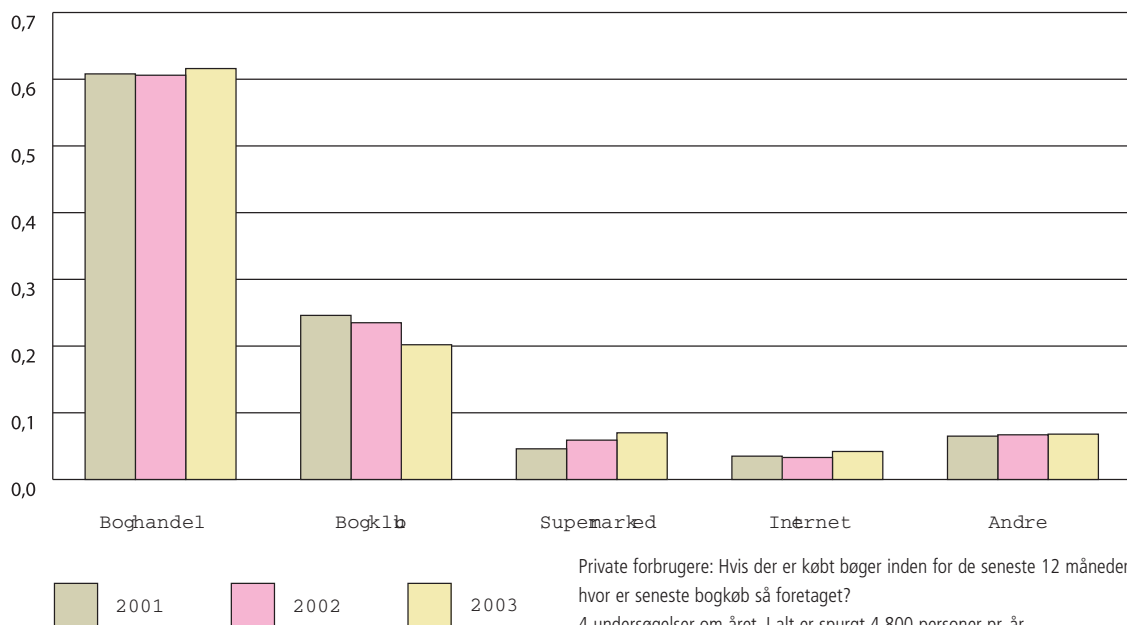
Udvalget vedrørende det danske bogmarked anbefaler den fortsatte produktion af IFKA-undersøgelserne vel vidende, at det økonomiske initiativ hidtil har ligget hos Den danske Boghandlerforening og Den danske Forlæggerforening. Ligeledes anbefaler udvalget som supplement undersøgelser af det offentlige bogkøb. Endelig peger udvalget på muligheden af at iværksætte en undersøgelse af befolkningens beslutningsparametre med henblik på et øget salg af bøger til private.

Figur 10. Antal bogkøbere ud af 1200 adspurgte fra november 2000 til februar 2004

Kilde: Institut for Konjunktur-Analyse

Figur 11. Privatpersoners bogkøb fordelt på distributionskanaler

Kilde: Institut for Konjunktur-Analyse

Bogprisundersøgelse

Udvalget har i sin treårsperiode flere gange diskuteret, om det er muligt af finde en metode til orientering om bogprinsniveauet. Interessen for bogpriserne knytter sig både til det generelle bogprinsniveau og til at kunne få indblik i hvilke dele af bogmarkedet, der hhv. drager fordel af eller lider under det nye prissystem. Med andre ord: hvilke bøger sendes på markedet med hvilken pristype, og har bøger udgivet med frie priser skabt den konkurrence, der i sidste ende skulle skabe lavere priser? Den hidtidige kilde til at holde øje med bogpriserne har været bogprisindekset, der produceres af Danmarks Statistik som et delindeks af Forbrugerprisindekset. Efter møde med Danmarks Statistik om bogprisindekset har udvalget valgt ikke at lægge Danmarks Statistiks bogprisindeks til grund for anbefalinger, da det i sin nuværende form er upålideligt. Bogprisindekset beregnes på et så lille grundlag, at selv små udsving skaber store uregelmæssigheder i indekset. Eksempelvis forårsager en forholdsmæssig dyr bog som månedens bog i en af de store

bogklubber, at bogpriserne tilsyneladende stiger voldsomt.

Som et alternativ har Den danske Boghandlerforening stillet oplysninger fra foreningens informations- og bestillingssystem BiBi til rådighed. Herudaf har foreningen produceret en statistik over hvor stor procentdel af den samlede antal udgivelser, der udkommer med hhv. faste priser, cirka priser (vejledende priser) og nettopriser (frie priser). Ser man isoleret på årets nyheder, er antallet af nyudgivelser udgivet med fastpris faldet fra 89 % i maj 2001 til 74 % i november 2003. Tilsvarende er antallet af titler udgivet med ca. pris steget fra 7 % i maj 2001 til 24 % i november 2003, mens antallet af udgivelser med nettopris er uændret fra maj 2001 til november 2003 (se figur 12). Den danske Boghandlerforenings bogprisstatistik viser de overordnede tendenser i anvendelsen af det differentierede prissystem. Hvad statistikken ikke kan fortælle noget om, er hvilke typer bøger, der kommer med hvilke pristyper, ligesom statistikken heller ikke fortæller noget om antal solgte bind.

Figur 12. Bogpristyper – årets nyheder

	Maj 2001	Maj 2002	April 2003	November 2003
Fast pris	89%	80%	75%	74%
Cirkapris	7%	17%	20%	24%
Ikke angivet type	4%	1%	0%	1%
Nettopris	1%	2%	4%	1%
Antal	2.149	2.657	1.827	5.848

På baggrund af det eksisterende materiale om udviklingen på bogprisområdet anbefaler *Udvalget vedrørende det danske bogmarked* en øget indsats på området evt. i form af analyser af prisudviklingen på bog- og litteraturtyper. Der er brug for såvel et ordentligt redskab til at holde øje med den generelle bogprisudvikling som undersøgelser af, hvorledes det differentierede prissystem påvirker prisudviklingen på de forskellige litteraturtyper.

Yderligere anbefalinger til videre udvalgsarbejde

Som afsæt for det kommende udvalg ønsker dette udvalg at overdrage følgende punkter, som udvalget finder formålstjenlige at diskutere med henblik på eventuelle undersøgelser eller tiltag:

Informations-, bevarings- og oplysningsopgaver

- Skolebogsbestanden
- Statistik – hvem skal producere og sikre de relevante oplysninger?
- Behovet for kvalitative undersøgelser
- Kortlægning af forlagenes direkte salg til slutbrugere
- Piratkopiering

Statslig støttepolitik

- Statslig udgivelsesstøtte (evt. selektivt fokuseret)
- En særlig indkøbsordning til bibliotekerne
- En særlig indkøbsordning med henblik på at holde titlerne tilgængelige længere og formidle dem til især undervisnings- og studiebrug

- Undersøgelse af muligheden for print-on-demand bl.a. som alternativ til lagerføring
- Frikøb af værker til offentlig brug i en nærmere fastsat periode
- Særlig momsats for bøger?

Muligheder for at formidle bøger på markedet i dag

- Tværgående læsekampagner
- Bogens kulturelle betydning
- Markedsføringsindsatser for det brede titeludbud
- Kvalitetslitteratur med ringe tilgængelighed
- Kommissionsaftaler mellem forlag og boghandlere (den finske model)

Forfattervilkår på et ændret marked

- Forfatterens forhandling med forlagene herunder afløsning af normalkontrakten, nye minimumskontrakter og kortere tidsfrister for forlagsaftaler
- Royaltymberegning.

Afsluttende bemærkninger

Den 28. november 2003 indledte Folketinget en debat om liberaliseringen i lyset af udvalgets midtvejsrapport. Efter folketingsdebatten blev følgende forslag vedtaget:

"Folketinget ser bogmarkedet i en kulturpolitisk og kulturhistorisk sammenhæng og konstaterer, at der på nuværende tidspunkt ikke er et kulturpolitisk sikkert grundlag for en yderligere liberalisering på bogmarkedet. Folketinget konstaterer med tilfredshed, at regeringen er indstillet på at forlænge den nuværende retstilstand på bogmarkedet til sommeren 2006, og at regeringen vil nedsætte et udvalg for bogmarkedet, hvori der bl.a. indgår repræsentanter fra Forlæggerforeningen, Boghandlerforeningen, forfatterforeningerne og konkurrencemyndighederne samt udlandet, der dels skal overtage det nuværende overvågningsudvalgs opgaver, dels skal afsøge eventuelle nye liberaliseringspotentialer på bogmarkedet og endelig skal indhente oplysninger om eksisterende nordiske og europæiske støtteordninger på bogmarkedet og sammenligne med danske forhold. Folketinget opfordrer kulturministeren til at orientere Folketinget om resultatet af udvalgets arbejde i sommeren 2006."

På baggrund af Folketingets vedtagelse har det nuværende udvalg gjort sig følgende overvejelser om en undersøgelse af eksisterende nordiske og europæiske forhold, som det nuværende udvalg ønsker at give videre til det kommende udvalg:

Hensigten bør være at foretage en kritisk analyse af forholdene i forskellige lande, således at alle involverede lande forholder sig til hinandens forhold. Formålet er at blottlægge myter og opstille viden om hvil-

ke forhold, der virker stimulerende i de forskellige lande og hvorfor. Undersøgelsen foreslås udført i nordisk regi og med deltagelse af eksperter fra alle implicerede lande, da de nordiske lande ud fra en umiddelbar betragtning er sammenlignelige. Trods sammenlignelighed er der store forskelle i de enkelte landes bogmarkeder, også hvad angår de statslige støtteordninger til litteraturområdet. En undersøgelse, der søger at blottlægge forskellige virkningsmekanismer, synes derfor at kunne bibringe en brugbar viden i forhold til at udvikle nye metoder og redskaber til at forbedre det danske bogmarked. Undersøgelsen kunne med fordel udføres i Nordisk Råds regi og inddrage Sverige, Norge, Finland, Island, Danmark samt selvstyreområderne.

Følgende elementer kunne indgå i undersøgelsen:

Demografi/kultur og tradition

- sammensætning
- BNP-gennemsnit – skat/moms forhold
- kulturforbrug og -vaner såvel økonomisk som kulturelt
- kulturpolitik – nationale forskelle

Bogkultur/tradition

- litterær tradition
- adgang til bøger (hvad er bøger, og hvad er litteratur?)
- bogpriser – før/nu – hvilke argumenter ligger bag hvilke ordninger?
- bogmoms – før/nu – hvilke argumenter ligger bag hvilke ordninger?
- brancheaftaler – hvad/hvordan?

Sammenligning af statslige støtteordninger til følgende aktører (under hensyntagen til ovennævnte forskelle)

- forfattere
- læsere
- forlag
- boghandlere
- distributører
- markedsføring

Bogudgivelser

- bogtyper/genrer
- antal titler/bind i forhold til befolkning
- antal titler/bind hhv. med og uden støtte

Forlagsvilkår (kun egentlige kommercielle forlag)

- antal i forhold til befolkning
- støtteformer

Forhandlere og bogsalg

- antal i forhold til geografi og befolknings-tæthed
- økonomisk støtte

Skoler/undervisningssektoren

- Indkøb
- Sprogpolitik
- Modersmålsundervisning (norsk, svensk, dansk mv.)

Biblioteker

- Udlånssteder: antal i forhold til geografi og befolkningstæthed, åbningstider etc.
- Bogindkøb hhv. i kroner og bind og i forhold til samlet budget.

På baggrund af Folketingets beslutning af 28. november 2003, der omfatter en fortsat overvågning af udviklingen på det danske bogmarked, ønsker *Udvalget vedrørende det danske bogmarked* at overdrage sine erfaringer og anbefalinger til det kommende udvalg. Der er således ikke tale om en afsluttende rapport, men snarere en statusopgørelse til inspiration for det kommende udvalgs arbejde.

